

# YOG‘OCH O‘YMAKORLIGIDA TA‘SVIRIY SAN‘AT ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH

**Mirzayeva Gulmira Maxmanazar qizi**

*Qarshi davlat universiteti “Texnologik ta’lim ” kafedrası o‘qituvchisi*

*e-mail:mirzayeva94@mail.ru*

**Annotatsiya.** *Ushbu maqolada amaliy san‘at turlaridan biri bo‘lgan yog‘och o‘ymakorligi san‘atning milliy hunarmandchilikda tutgan o‘rni, mazkur sohani egallash uchun ta‘sviriy san‘at va muhandislik grafikasiga oid keng qamrovli integrativ bilim elementlariga ega bo‘lish lozimligi ko‘rsatib o‘tilgan.*

**Tayanch so‘z va iboralar:** *naqsh, gullar, barg, qalam, yog‘och o‘ymakorligi, kesish taxtasi.*

\*\*\*

**Аннотация.** *В данной статье показано, что резьба по дереву, один из видов прикладного искусства, играет важную роль в Национальном ремесле, для овладения которым необходимо обладать элементами комплексных интегративных знаний по изобразительному искусству и инженерной графике.*

**Ключевые слова и фразы:** *узор, цветок, лист, карандаш, резьба по дереву, разделочная доска.*

\*\*\*

**Annotation.** *This article shows that wood carving, one of the types of applied art, plays an important role in the National craft, for mastering which it is necessary to possess elements of complex integrative knowledge of fine arts and engineering graphics.*

**Keywords and phrases:** *pattern, flower, leaf, pencil, wood carving, cutting board.*

Yurtimiz mustaqillikka erishgach, ma'naviy qadriyatlarimiz qayta tiklana boshlandi va amaliy san'atning boshqa turlari qatori yog'och o'ymakorligi san'atini rivojlantirishga ham e'tibor kuchaydi. Xususan, yog'och o'ymakorligi O'zbekistonning barcha viloyatlarida qadimdan keng tarqalgan. Mazkur o'ymakorlikka oid bo'rtiq (georelef) naqshlar uy-ro'zg'or buyumlarida va me'morchilikida, ayniqsa, eshik, darvoza, ustunlari, har xil to'sin, xontaxta, quticha, qalamdon, egar kabilarda ishlatilgan. Mohir ustalar yaratgan bizgacha yetib kelgan ayrim buyumlar hozirgacha o'zining nafisligi, tabiiyligi va murakkabligi bilan kishini hayratda qoldiradi. Yog'och o'ymakorligi namunalari ilk o'rta asrlarga oid Surxondaryo vohasidagi Yumaloqtepadan, Buxoro, Xiva, Samarqand, Shahrisabz va boshqa joylardagi qazilmalardan topilgan [1].

Ma'lumki, ushbu san'at turi bilan shug'ullanish uchun naqsh chizishning qonun qoidalarini bilish: simmetriya, assimmetriya, ritm, kompozitya tuzishni bilish, qolaversa, har xil gullar, barglar, shakllar va har xil qushlar, hayvonlar rasmlarini chizishni bilish talab etiladi. Shuningdek, har xil qalamlar, o'lchagich asboblari, chizg'ich, ranglar uyg'unligini bilish va ularni bir-biriga muvofiqlashtirish talab etiladi. Ushbu integrativ bilimlarga ega bo'lmay turib yog'och o'ymakorligi bilan shug'ullanib bo'lmaydi va ko'zlangan maqsadga erisha olmaymiz. Yog'och o'ymakorligida har qanday naqsh kompozitsiyasi oddiy yoki murakkab bo'lishidan qat'iy nazar naqsh elementlarining o'zaro birlashuvidan, joylashuvidan hosil bo'ladi. O'ziga xos qonuniyatlar asosida tuzilgan va chizilgan naqsh kompozitsiyasi azal – azaldan biror narsa va voqe'likning ramzi tariqasida tasvirlanib kelingan. Naqsh kompozitsiyalari odatdagi nobotot va hayvonot olamining o'ymakor naqqosh tomonidan stillashtirib tasvirlagan ko'rinishdagi mujassamotidir.

Quyida Texnologiya ta'limi praktikumi darslarida “Kesish taxtasida geometrik yog'och o'ymakorligi” mavzusini o'rganish misolida tasviriy san'at elementlarini qo'llanilishini ko'rib chiqamiz. Oshxona uchun kundalik ishlatiladigan kesish taxtasini yog'och o'ymakorligi yordamida chiroyli va jozibali qilish mumkin. Buning uchun bizga quyidagi asboblari kerak bo'ladi.



a) kesish taxtasi

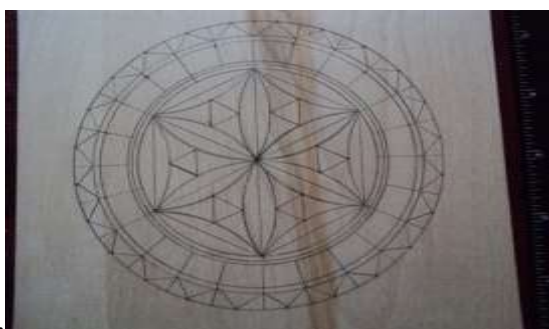


b) asboblari;

### 1-rasm.

**Asboblari.** Yog'och o'ymakorligi uchun bizga 2 ta pichoq kerak bo'ladi: uchburchak jamb pichog'i va tukli pichoq, o'lchagich, kompas, qalam (1.b-rasm). Uchburchak jamb pichog'i turli xil konfiguratsiyalardagi uchburchak shakllarini kesish uchun, shuningdek uzun tekis chiziqlarni kesish uchun zarurdir. Tuklar pichog'i petal yoki truba kabi uzun chiziqlarni kesish uchun ishlatiladi. O'ymakor pichoqlar o'tkir va qulay bo'lishi kerak.

**Birinchi bosqich** ishni boshlash uchun avvalo biror bir naqsh tanlab trafaret tayyorlab olamiz yoki tayyor trafaretdan foydalanamiz va ma'lum o'lchamdagi yog'ochni kesib yog'och ustiga qalam yordamida shaklni tushuramiz.



v) yog'ochga naqsh chizish



g) yog'ochni pichoq yordamida o'yish;

### 1.-rasm.

**Ikkinchi bosqich.** Naqshni taxtada chizish. Uni kompas va o'lchagich yordamida qo'llash mumkin. Yoki siz Internetda olingan o'ymakorlik uchun

naqshlarni chop etishingiz va uglerod nusxasi yordamida tayyorlangan chiqib ketish taxtasiga oʻtkazishingiz mumkin (1.v. –rasm).

**Uchinchi bosqich.** Barglarni kesib oling. Biz pichoq tukidan foydalanamiz. Ish paytida bosh barmogʻi taxtaga mahkam bosiladi va koʻrsatkich barmogʻi yogʻochga ozgina tegadi. Bu pichoqni yuzaga tushirish chuqurligini va moyillik burchagini sozlashda yordam beradi. Va bosh barmogʻingiz pichoqni silliq siljitishga yordam beradi. Birinchidan, bir tomonni burchak bilan kesib oling, soʻngra taxtani aylantiring va boshqa tomondan kesing(1.g. –rasm).



d)naqshni oʻyish



e) pichoqni oʻtkirlash;

### 1.-rasm.

Agar talaslar “ip” bilan oʻralgan boʻlsa - pichoq yaxshi, oʻtkir. Uni vaqti-vaqti bilan GOI pastasi bilan terining bir qismi bilan keskinlashtirish kerak(1.e. –rasm).

**Toʻrtinchi bosqich.** Jamb pichogʻi bilan uchburchaklarni kesib oling. “Toʻpiq” bilan 45 daraja burchak ostida pichoq bilan taxtani kesib tashlang va uni uch tomoni naqsh qirralariga olib kelmasligiga harakat qiling. Uyalar har tomondan piramida shaklida birlashtirilishi kerak. Chiqib ketgan shlyuz chiroyli uchburchakni hosil qiladi.



j)



z)



k)



l)

### 1.-rasm. j) , z), k), l) naqshni o'yish.

**Beshinchi bosqich.** Kesib ololmagan narsani ehtiyotkorlik bilan tozalash kerak shunda qirralar aniq va bir tekis bo'ladi. Xuddi shu printsiptan foydalanib, biz taxtaning perimetri bo'ylab ortiqcha bo'laklar va uchburchaklarni kesib tashlaymiz.

**Oltinchi bosqich.** Biz hamma narsani zimpara bilan maydalaymiz, uni tabiiy singdirish bilan qayta ishlaymiz. Jilolash ishlarini amalga oshiramiz. Yog'och o'ymakorligi bilan foydali va chiroyli chiqqan kesish taxtasi bilan oshxonani bezatamiz.

### Foydalanilgan adabiyotlat ro'yxati.

1. Ishmuradova G.I., O'roqov K., Mirzayeva G.M. "Xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalash" O'quv qo'llanma. Qarshi.-2021 y.
2. K.G'ulomov K. Amaliy san'at.:Toshkent. "IQTISOD-MOLIYA" 2017.
3. Шоёкубов Ш.К. Ўзбек халқ амалий – безак санъати. -Т:, 2009.